

Ekološka svijest građana Republike Hrvatske *Ecological awareness of croatian citizens*

¹Ivana Smolak, ²Dragica Kemeter

¹studentica Međimurskog veleučilišta u Čakovcu

²Grad Čakovec, Kralja Tomislava 15, 40000 Čakovec

e-mail: ¹ivana.smolak@student.mev.hr, ²dragica.kemeter@gmail.com

Sažetak: *Okoliš i njegove probleme treba gledati interdisciplinarno, gdje u funkciju treba staviti ukupno stečeno znanje o prirodi, čovjeku i društvu da bi se okoliš mogao promatrati kao jedinstvo u kojem živimo. Ekološka svijest proizlazi iz svjetske ekološke krize koja utječe na čovjekovu perspektivu promatranja i senzibiliranja u okoliš te prikazuje mišljenje pojedinaca o djelovanju u prirodi i oblikovanju okoliša radi vlastite prilagodbe sa što manjim posljedicama na ekosustav, a uključuje znanja, emocije, spremnost i etičnost koje dovode do sazrijevanja pojedinaca i društva u razumjevanju odnosa i djelovanja prema prirodi. Anketnim ispitivanjem nastojat će se prikazati znanje, mogućnost, mišljenje te uključivanje građana u brigu za zdrav i čist okoliš.*

Ključne riječi: *okoliš, čovjek, ekološka svijest, pojedinac, anketa*

Summary: *Environment and its problems need to be addressed interdisciplinary, where all the accumulated knowledge of nature, man and society should jointly be applied so that the environment could be seen as a unity in which we all live. Ecological consciousness derives from world's ecological crisis which affects man's view and sensibility towards the environment and shows the opinion of individuals about shaping of the environment and of their actions in it, with as few consequences on the ecosystem as possible. This includes knowledge, emotions, and ethics that jointly make the individual and society mature in terms of relations and acts towards the nature. By applying survey research, we will try to show the knowledge, possibilities, opinions and citizen involvement in the care for healthy and clean environment.*

Key words: *environment, man, ecological consciousness, individual, survey*

1. Anketa: ekološka svijest građana Republike Hrvatske

Kompleks svijesti¹ o ekološkim problemima svodi se na analizu mjerenja stavova pa se iz izmjerenih stavova konstruiraju raznovrsne ekološke ideologije. Analiza je usredotočena na jednostavna pitanja poput: što i koliko ljudi znaju o ekološkom problemu, kolika je društvena rasprostranjenost toga znanja, kako se to znanje koristi u oblikovanju svakidašnjice i strukturiranju javne moći, kolika je njegova uloga u komunikacijskom procesu, kakav je odnos između pozitivnih i vrijednosnih stavova o njihovoj funkciji itd. (Kalanj, 2000).

Provedene su dvije ankete o ekološkoj svijesti građana Republike Hrvatske u 2017. godini. Ankete su izrađene na Google obrascu (*engl. Google Forms*) te su rezultati organizirani i analizirani automatski informacijom i grafikonima o odgovorima u stvarnom vremenu. Ankete su bile namijenjene građanima Republike Hrvatske kako bi se dobili što relevantniji podaci o ekološkoj svijesti svakoga pojedinca, njegovim razmišljanjima i svakodnevnim postupcima koji upućuju na okolišnu problematiku. Prva anketa sastavljena je od 20 kratkih pitanja, a druga od tri tablice u kojoj svaka ima rečenicu i skalu važnosti. Obje ankete su anonimne i tražili su se iskreni odgovori.

U prvoj anketi sudjelovalo je 340 pojedinaca od kojih su 275 (81 %) žene i 65 (19 %) muškarci različitih dobnih skupina. Obuhvaćena je cijela Republika Hrvatska podijeljena u pet regija gdje su iz sjeverozapadne Hrvatske 179 građana (52,6 %), iz središnje Hrvatske 79 (23,2 %) građana, iz istočne Hrvatske 21 (6,2 %) građanin, s područja sjevernoga Jadrana 22 (6,5 %) građanina i iz područja srednjega i južnoga Jadrana 40 (11,8 %) građana.

Na 20 kratkih pitanja odgovara se s DA ili NE te na taj način ne postoji mogućnost da anketirani pojedinac izbjegne odgovor, već ima razlog za promišljanje i moguće shvaćanje problematike pitanja. Pitanja i odgovori prikazani su u grafikonima.

¹ Definicija svijesti nije prethodno spomenuta no potrebno ju je navesti zbog predočenja kompliciranosti samog pojma iz Hrvatskog leksikona, a navodi da je svijest (psihološki pojam): 1. stanje budnosti, prisebnosti, punoga raspolaganja svojim duševnim moćima; 2. znanje o izravnom vlastitom doživljavanju, pozornost i nadzor nad vlastitim doživljavanjem; 3. doživljavanje uopće, sveukupnost psiholoških procesa, subjektivni život; subjektivni bitak, subjektivni oblik postojanja; 4. trajna prisutnost određenih socijalnih, političkih, etičkih i sličnih načela i motiva (narodnih, moralnih), uvjerenja, vjerovanja. 5. med → senzorij.
<http://www.hrleksikon.info/definicija/svijest.html> (23.06.2017)

Anketa 1. Ekološka svijest građana Republike Hrvatske

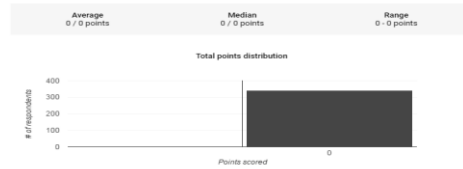
QUESTIONS RESPONSES **340**

340 responses

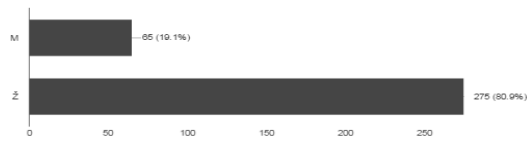
SUMMARY INDIVIDUAL

Accepting responses

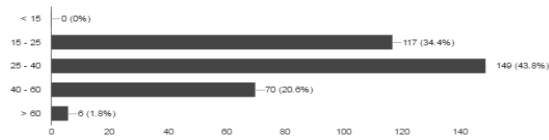
Insights

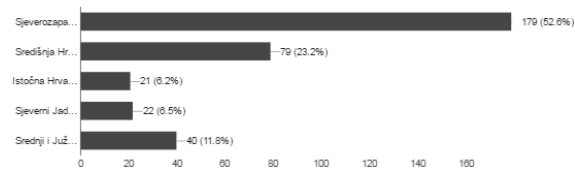
Spol (340 responses)

Starost (340 responses)

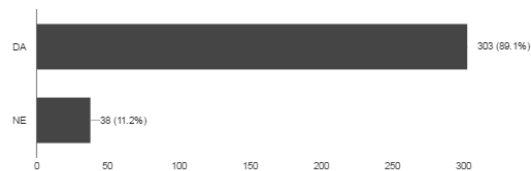

Regija prebivališta (340 responses)

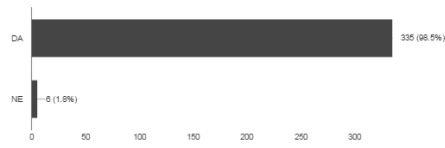

Pitanja:

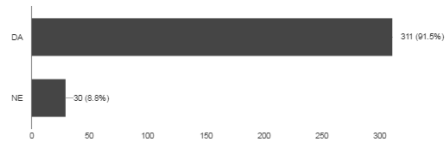
Smatrate li se ekološko osviještenom osobom? (340 responses)

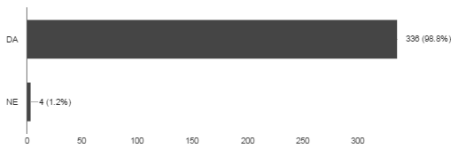
Smatrate li da je priroda ugrožena? (340 responses)

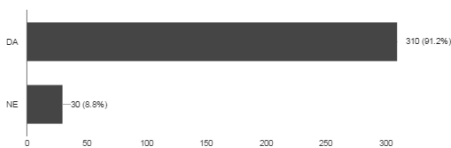
Brinu li Vas globalne klimatske promjene? (340 responses)

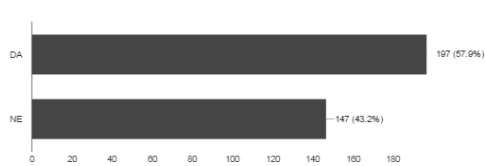
Da li industrijska postrojenja onečišćuju okoliš? (340 responses)

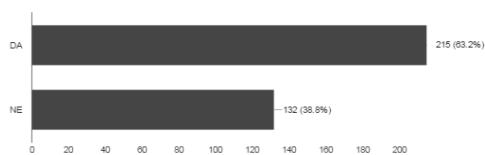
Da li eksploatacija (nafta, ugljen, zemni plin...) onečišćuje okoliš? (340 responses)

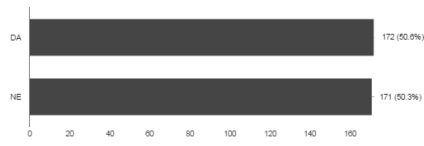
Nosite li svoje platnene, eko ili druge vrećice svaki puta sa sobom u trgovinu? (340 responses)

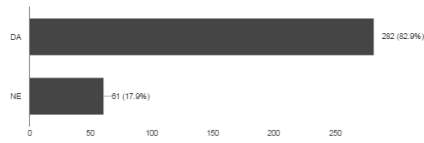
Kupujete li lokalne proizvode (tržnica, OPG,...) za svakodnevnu uporabu (povrće, meso, cvijeće,...)? (340 responses)

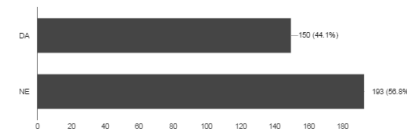
Odbija li vas velika ambalaža od kupovine proizvoda? (340 responses)

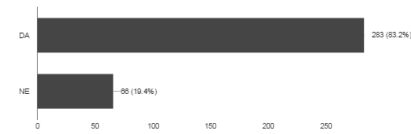
Odvajate li i odlažete otpad na mjesto za recikliranje? (340 responses)

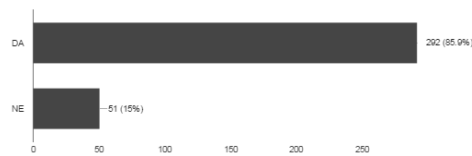
Znate li gdje završi otpad koji odvajate za recikliranje ili odlažete? (340 responses)

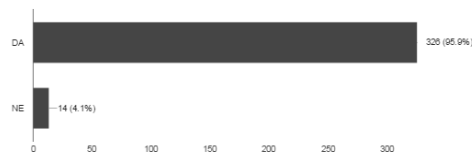
Koristite li proizvode koji onečišćuju okoliš (kemijska sredstva za čišćenje, lakovi, sprejevi...)? (340 responses)

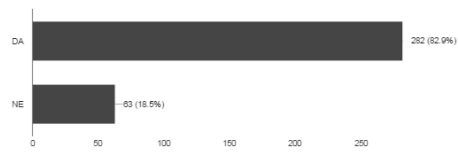
Mislite li da kemijski štetne proizvode možete zamijeniti prirodnim? (sredstva za čišćenje, kozmetika,...) (340 responses)

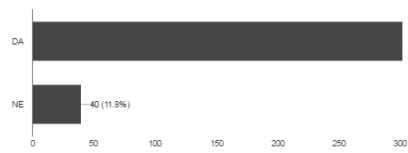
Treba li osigurati više informacija i edukacija o zaštiti okoliša (formalnih, neformalnih)? (340 responses)

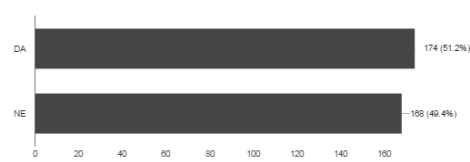
Mislite li da Vi kao pojedinac možete utjecati na promjenu i očuvanje okoliša? (340 responses)

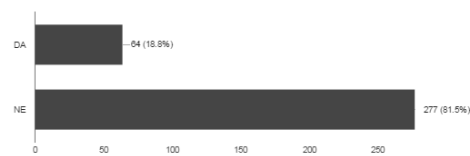
Mislite li da Vaše potrošačke navike utječu na stanje okoliša? (340 responses)

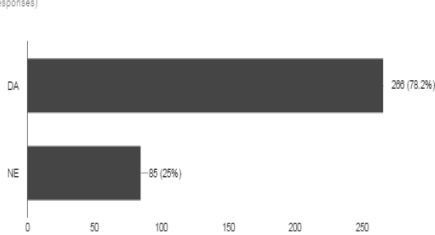
Utječu li mediji na Vaš izbor prilikom kupnje (različita oglašavanja, reklamiranje,...)? (340 responses)

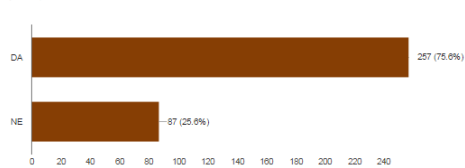
Volontirate li u nekoj ekološkoj Udruzi? (340 responses)

Smatrate li da je Vlada Republike Hrvatske odgovorna za današnje stanje okoliša? (340 responses)

Jeste li spremni aktivno sudjelovati u akcijama i programima čišćenja i zaštite okoliša u lokalnoj zajednici? (340 responses)

Nakon odgovaranja na pitanja ostavljen je prazan prostor za komentare koji nadopunjuju tematiku o ekološkoj svijesti te nude pojedincu prostor za vlastito mišljenje. Pronađeno je nekoliko zanimljivih komentara od kojih su tri izdvojena (slika 1).

Slika 1 *Komentari u praznom prostoru za vlastito mišljenje*

Kada sustav doista pokaže da ima smisla individualni trud pojedinca, e to bi moglo polučiti eko navike. Dok je stanovništvo siromašno, a trećerazredna roba u lijepim ambalažama i k tomu još tako prekrasnim reklamama za vrijeme nekih najgledanijih serija i crtića - Uzalud vam trud svirači. Uz sve drugo čemu je pojedinac izložen ni ne primjećuje da je "toplije" ili "lošije". Tvornice oružja čine na tom polju dosta. Nasilje i borba za preživljavanje je prevelika da bi se vrtilo oko eko navika i uvjeravanja drugih da primjete kaos u prirodnom ciklusu, pa i u vlastitom. Što mora bit, bit će. Priroda će čovjeka "nagraditi" za ono što on čini za nju. Pravedno, sigurno i polako, kako i treba biti. Priroda će učiniti svoju reciklažu.

bila bi 100% ekološki osviještena osoba kad bih vidjela da se država i vlast zaista zalaže za očuvanje prirode i okoliša . no kad vidite da lopovi prazne kontejnere sa recikliranim otpadom ,svakodnevno i redovitije od čistoće ,više ne odvajam otpad za recikliranje . ne jedan put sam vidjela da kamion za mješani otpad prazni kontejnere sa plastikom ,dakle osjećam se ko idiot kada pokušavam biti ekološki osviještena osoba ,a smeće se odvozi koje kuda na divlja odlagališta i pali pa dodatno zagađuje zrak . zagreb doslovno smrdi noću !

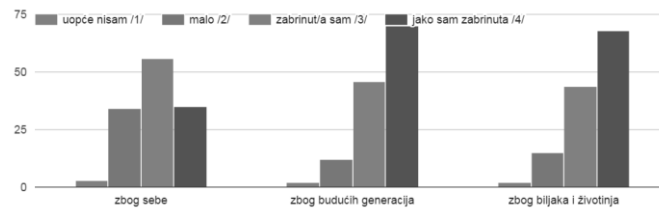
Na pitanje "Smatrate li da je Vlada odgovorna za stanje u okolišu" odgovorila sam "Da". No nije odgovornost samo na Vladi/državnim tijelima već i na svakom građaninu kao pojedincu. Općenito smatram kako je svijest građana na razini cijele države još uvijek na jako niskoj razini. Građani nisu spremni mijenjati svoje (u ovom slučaju loše) navike. Pojedine ekološke udruge udruge ulažu velike napore kako bi osvijestile građane, no pomaci su jedva vidljivi. Smatram i kako bi nadležna tijela kako na lokalnoj tako i na državnoj razini trebala ozbiljnije provoditi nadzore/kontrole i u slučajevima povreda propisa kojima je regulirana zaštita okoliša izricati novčane kazne (koje su na kraju krajeva propisane zakonima). Možda bi u tom slučaju neodgovorni/nesavjesni građani ipak malo razmislili prije počinjenja kakve protupravne radnje (bilo da se radi o nepropisnom odlaganju otpada u okoliš, ispuštanju sadržaja septičkih jama u rijeke, ili nečemu trećem.)

Analizom rezultata vidljivo je da se čak 303 osobe (89,1 %) smatraju ekološki osviještenom osobom, ali ih 150 (44,1 %) ne zna gdje završi otpad koji odvajaju za recikliranje. Zanimljivo je i da 266 osoba (78,2 %) smatra da je Vlada Republike Hrvatske odgovorna za današnje stanje okoliša te njih 326 (95,9 %) misli da treba osigurati više informacija i edukacija o zaštiti okoliša.

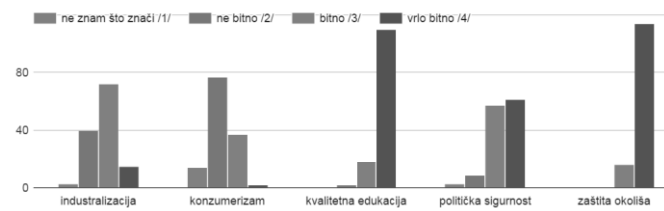
U drugoj anketi sudjelovalo je 130 pojedinaca koji su na skali morali odrediti vlastitu zabrinutost za okoliš, mišljenje o činiteljima zagađenja i zaštite okoliša te izabrati važan čimbenik za zdravi i visoki standard življenja. Dobiveni podatci prikazani su grafikonima bez brojčanih informacija te na taj način vizualno stvaraju sliku o razmišljanju građana Republike Hrvatske u 2017. godini o okolišu u kojem svakodnevno žive ili su samo globalno zabrinuti za buduće stanje istog.

Anketa 2 Razmišljanja građana Republike Hrvatske o pojedinim sastavnicama

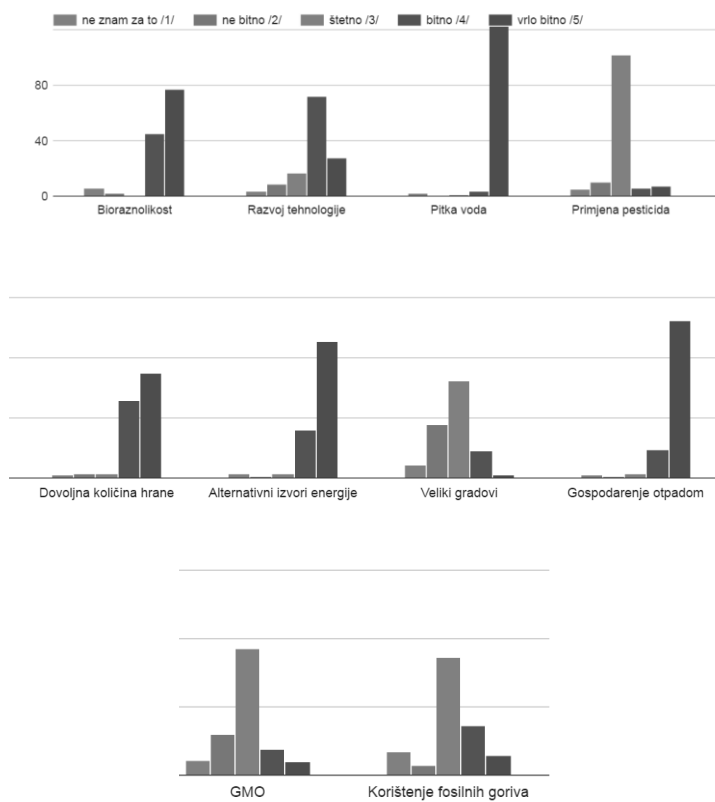
Da li ste zabrinuti za onečišćenje okoliša u mjestu u kojem živite?

Za zdrav i visoki standard življenja potrebna je:

Održavanje zdravog okoliša bez zagađenja.

Druga anketa prikazuje zanimljive primjere kako je dvostruko više ljudi zabrinutije zbog onečišćenja okoliša za biljke i životinje kao i buduće generacije nego za sebe u mjestu u kojem žive, dok ostali grafovi prikazuju koliko su građani zapravo upoznati s mogućim zagađenjima te prepoznaju li što je važno za zdrav i kvalitetan okoliš.

Ankete su informativnoga tipa i služile su izričito za potrebe završnoga rada.

2. Rasprava

Razvijanje ekološke svijesti zvuči kao težak i dugoročan put s krajnje neizvjesnim ishodom punim odricanja radi boljega, kvalitetnijega i zdravijega života. Odricanje se smanjuje ili ga čak i nema ako se razvijanje ekološke svijesti provodi od najranije dobi čovjekova života. Takvim ekološkim odgojem i obrazovanjem uči se djecu kako živjeti u održivim granicama za okoliš u lokalnoj sredini, a još važnije uči se o vlastitom zdravlju.

Dok jedni misle da je ključno obrazovanje kako bi se podigla ekološka svijest, drugi zagovaraju visoko obrazovane ljude i smatraju ih najvećim krivcem za onečišćenje okoliša jer velike tvrtke i elitna društva žude za što višim profitom koji ih odvlači od kulturnoga i zdravoga življenja.

Anketom se pokušalo predočiti kako građani Republike Hrvatske razmišljaju po pitanjima održivoga razvoja, zaštite okoliša i poimanju vlastite ekološke svijesti u 2017. godini. Pitanja su bila koncipirana na način da odgovori budu mjerljivi i jednoznačni kako bi se moglo ocijeniti u kojoj je mjeri trenutni stupanj ekološke svijesti prisutan ili različit od vlastitoga vrednovanja odnosa prema životnoj okolini.

Poimanje slobodne volje svakoga građanina ne može biti mjerljiv rezultat s obzirom da se definira kao mogućnost djelovanja pojedinca prema odabranom izboru ili određivanje ponašanja sukladno s razmišljanjem u pojedinom trenutku koji može biti vrlo različit zbog čovjekove samosvijesti gdje nije u mogućnosti razumjeti sve posljedice svojih ponašanja. Poznato je kako postoji i linija manjeg otpora gdje se događaju nasilna ponašanja spram života i prirode.

Sve poznate ekonomske djelatnosti izravno ili neizravno proizlaze iz okoliša i poznato je da industrijalizacija uzrokuje klimatske promjene, dok neki tvrde da se okoliš mijenja prirodnim tijekom bez obzira na antropogeno djelovanje. Mediji pružaju mnogo dezinformacija, markentiškoga materijala kojim velike tvrtke, korporacije i elite ostvaruju

profit, ali istodobno imaju i stanovništvo pod određenom kontrolom usmjeravajući ih u svakodnevnom životu.

U ovom radu nije se spominjao turizam kao bitna sastavnica gospodarskoga, trgovačkoga, ugostiteljskoga i uslužnoga sektora, nisu nabrojene sve politike koje se trenutačno provode, koja stranka je na vlasti, koji zakoni su određeni u Republici Hrvatskoj, nije se osvrtao na udruge koje trenutačno djeluju u lokalnim zajednicama i pokušavaju ispraviti nepravdu ili utjecati na stanovništvo pa i na Vladu, kao i na Sabor Republike Hrvatske. U radu nije spomenuto da političari troše velike svote novaca na sasvim pogrešne stvari, ni da ni jedan ekološki problem nije moguće riješiti ako se ne utječe na mijenjanje ljudskoga ponašanja u globalnim razmjerima što nudi prostor za nadopunu i opširnije istraživanje o ekološkoj svijesti općenito.

Je li moguće raspravljati o ekološkoj svijesti građana Republike Hrvatske i koliko bi to trajalo u radu ovoga opsega nije moguće saznati. Svijest nije moguće odrediti mjerljivim rezultatima, osim dugogodišnjega istraživanja o kvaliteti života, sreći stanovništva i stanja u lokalnom, nacionalnom i globalnom okolišu čiji se podatci ponovo moraju ograničiti na 5, 10, 20, ili više godina.

Navođenjem, gledanjem, osjećanjem i usvajanjem svih raspoloživih činjenica svakoga pojedinca uvelike utječu na okoliš svake sekunde. Neki utječu pozitivno, neki negativno i poznatije je kako je to upravo negativno. Postoji li čovjek koji zaista uživa gledajući divlje deponije, rijeke pune otpada, šume u kojima su hladnjaci i gume? Okoliš je samo jedan i svako namjerno onečišćenje sprječava njegovo vraćanje u prethodno stanje što znači da je nemoguće sanirati bilo kakvo onečišćenje u toj mjeri u kojoj priroda provodi svoje ciklove.

Podizanje ekološke svijesti moguće je provođenjem cijelog niza aktivnosti u svakodnevnom životu i tako osigurati kvalitetniji i zdraviji život sebi, bližnjima, lokalnoj zajednici ili cijeloj državi: odvajanjem otpada, sađenjem ekološkog vrta, brigom za životinje i biljke, nekorištenjem kemijskih sredstava, štednjom vode i energije, kupnjom od lokalnih proizvođača, vožnjom bicikla i još mnogih drugih. Možda vlastitim primjerom možemo najbolje pokazati zašto je važno brinuti o okolišu u kojem živimo.

3. Zaključak

Istraživanje ekološke svijesti nudi pregršt informacija koje bitno utječu o nastavku života i postupcima u budućim aktivnostima svakog pojedinca. Kako stvari stoje, potrebno je puno komunikacije između čovjeka i čovjeka o mogućnostima održivoga načina života u

svakodnevnici te prednostima koje one nose i utječu na zdravlje i sreću. Opredjeljenje u religijskom smislu, nije tema ovog završnoga rada mada bitno utječe na svijest koju čovjek nosi sa sobom. Obradene su informacije s ateističkog gledišta okoliša i društva općenito.

Zbog dubine značenja ekološke svijesti i znanja koje je na raspolaganju, može se zaključiti kako je današnje stanovništvo Republike Hrvatske svjesno o stanju okoliša u kojem živi ili se kreće, ali ne pozna načine kako to stanje popraviti i previše je vođeno društvenim trendovima koji ga odvlače od održivoga načina života. Potrebno je spomenuti i financijsku situaciju iz koje je vidljivo kako standardi države sve više rastu, dok se radnička prava i plaće ne poštuju. Malo je pojedinaca koji su ekstremisti u pitanjima okoliša pa aktivističkim načinima pokušavaju zaštititi okoliš ili mijenjati politike, dok političke elite troše novac na sasvim pogrešne stvari. Od svih mogućih kriza koje se neprestano događaju na globalnoj razini razvio se strah koji ne dopušta osobama potrebno strpljenje i komunikaciju.

Nakon svih nabrojanih negativnih činjenica koje nas okružuju, moguće je navesti i pozitivan primjer o kvalitetnom, ekološki održivom i sretnom načinu života. Ruralni dijelovi Republike Hrvatske pružaju mnoštvo mogućnosti za razvoj održivoga kućanstva u kojem postoji prostor za uzgoj vlastitih biljnih i životinjskih vrsta koje su potrebne za prehranu. Otvaranje vlastite djelatnosti plasira ekološki prihvatljive, održive i zanimljive proizvode i usluge koje osiguravaju dovoljna financijska sredstva za kvalitetan život. Umjerenost u potrošnji smanjuje nastanak otpada koji je svakako potrebno pravilno odložiti ili ponovno koristiti. Vožnja biciklom štiti okoliš od nepotrebnih ispušnih plinova i istovremeno utječe na zdraviji život. Posjećivanje prirodnih, a ne turističkih odredišta, upoznaje i povezuje čovjeka s prirodom, a količina znanja mu pruža neprestano nove mogućnosti za razvijanje vlastite sreće.

Literatura

1. Afrić, K. (2002). Ekološka svijest – Pretpostavka rješavanja ekoloških problema, Pula, UDK 502.7:339.5, Prethodno priopćenje
2. Cifrić, I. (2012). Leksikon socijalne ekologije : kritičko promišljanje. Zagreb, Školska knjiga.
3. Cottle, S. (2009). Informacije, odnosi s javnošću i moć. Zagreb, Naklada medijska istraživanja.
4. Vujčić, L.: Ekologija prostora i društvenih odnosa u institucionalnom kontekstu, Pula, 38 – 43.

5. Kalanj, R. (2000). Ideje i djelovanje – ogledi o kulturnim promjenama i razvoju, Razvoj i okoliš – Biblioteka časopisa "Socijalna ekologija", Zagreb, M.A.K. – Golden
6. Omejec, J. i sur. (2003). Pravo okoliša. 3. izmijenjeno i dopunjeno izd. Zagreb, Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja ; Organizator.
7. Perković, M. (1999). Ekološka svijest – imperativ sigurne budućnosti. Baška Voda, Zbornik
8. Udovičić, B. (2009). Čovjek i okoliš. Zagreb, Kigen.